

Міністерство освіти і науки України
Одеська національна академія харчових технологій

КОВАЛЬОВА АЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 338.434(477.44)

**ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ
ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА В АГРОБІЗНЕСІ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Херсонському державному аграрно-економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
ТАНКЛЕВСЬКА Наталія Станіславівна,
Херсонський державний
аграрно-економічний університет,
завідувач кафедри економіки та фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ЛАРІНА Тетяна Федорівна,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка,
завідувач кафедри агрології і управління
ланцюгами постачань;

доктор економічних наук, доцент
ДОВГАЛЬ Олена Валеріївна,
Миколаївський національний аграрний університет,
доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук.

Захист відбудеться «23» квітня 2021 р. о 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, Одеська обл., м. Одеса, вул. Канатна, 112.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, Одеська обл., м. Одеса, вул. Канатна, 112, читальний зал.

Автореферат розісланий «23» березня 2021 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Крупіца І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Галузь сільського господарства є однією з найперспективніших та водночас найризикованіших для ведення підприємницької діяльності. Сільськогосподарські підприємства у своїй більшості перебувають у стані постійного пошуку нових джерел фінансового забезпечення та можливості їх залучення у підприємницьку діяльність. Для ефективного функціонування перед підприємствами постає питання акумуляції фінансових ресурсів та трансформація їх у матеріальні та нематеріальні активи. Для визначення ефективності залучення та використання фінансових ресурсів проводять оцінку їх ефективності, яка здебільшого не дає позитивного результату. Саме тому виникає потреба у розробці стратегії фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств. Дана стратегія є основою для визначення альтернативи найкращої спрямованості фінансової діяльності та побудови фінансових відносин у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства. Правильно побудована стратегія фінансування є запорукою успішного ведення підприємницької діяльності та розвитку підприємства в цілому, збільшуючи його вартість.

Питання фінансування виробництва в агробізнесі та виявлення основних переваг та недоліків можливих форм фінансового забезпечення є актуальною серед науковців. Даному питанню приділяють увагу такі вчені, як М.М. Александрова, В.П. Галушко, О.Є. Гудзь, С.О. Гуткевич, М.С. Герасимчук, П.Ю. Буряк, О.П. Кириленко, М.І. Кісіль, В.І. Ларіна Т.Ф., Оспіщева, А.А. Пересада, І.І. Пилипенко, Г.М. Підлісецький, В.П. Савчук, С.Д. Смолінська, П.А. Стецюк, Н.С. Танклевська, Татарин П.Б., А.М. Третьак, Філіна Г.І., А.В. Чупіс та ін.

Складність обґрунтування стратегії фінансового забезпечення функціонування процесу виробництва в агробізнесі зумовлює існування питань щодо єдиного розуміння фінансової стратегії та стратегії фінансування. Теоретичні дослідження питання формування та реалізації стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств знайшли відображення у працях таких вчених, як І. Бланк, О.В.Довгаль, Г.І. Кіндрацька, Л.А. Костирко, М.М. Мартиненко, В.Д. Немцов, С.М. Ногіна, І.М., Н.Б. Петров, І.М. Писаревський, М.М. Покоłodна, В.П. Синчак, О.М. Скібіцький, М.С. Соколова, О.М.Тищенко, І.В. Усков, С.В. Шастун, В.А. Янковська, а також зарубіжними ученими, серед яких І. Ансофф, Є. Брігхем, Дж. Ван Хорн, Г. Мінцберг, М. Портер, В. Хруцький та ін.

Проблемі ефективного залучення фінансових ресурсів для функціонування виробництва агробізнесу приділяють дуже багато уваги. Праці учених дозволили вирішити багато важливих питань, пов'язаних з покращенням фінансової діяльності підприємств аграрної галузі через пошук альтернативних шляхів залучення коштів та створення відповідного механізму фінансового забезпечення. Проте аналіз останніх публікацій показав, що на даний момент стан підприємств даної галузі у своїй більшості є незадовільним, а питання розробки ефективної стратегії фінансового забезпечення виробництва

суб'єктів господарювання агробізнесу залишаються актуальними і потребують подальших досліджень. Цим зумовлена наукова актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану комплексних науково-дослідних робіт ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет" за темою: "Стратегічні пріоритети фінансово-економічного розвитку підприємницьких структур в контексті світогосподарських трансформацій" (номер державної реєстрації 0120U104170) в межах якої автором поглиблено теоретичні основи регіональної стратегії фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств; "Стратегічні напрями формування інноваційно-інвестиційної політики розвитку економіки України" (номер державної реєстрації 0120U104175) сформовано концептуальні засади формування та забезпечення фінансування сільського господарства; "Розробка напрямів розвитку економічних та фінансово-кредитних відносин й обліково-аналітичного забезпечення функціонування підприємницьких структур» (номер державної реєстрації 0112U003575) автором проведено аналіз динаміки та структури інвестиційних процесів та досліджено стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних положень та розробка практичних рекомендацій з удосконалення формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційній роботі поставлено і вирішено такі завдання:

- поглибити етимологічні основи фінансового забезпечення в агробізнесі;
- обґрунтувати теоретичні основи формування регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі;
- поглибити методичні підходи до оцінки ефективності фінансового забезпечення виробництва суб'єктів господарювання;
- здійснити аналіз обсягів та структури фінансового забезпечення власними коштами підприємств аграрної галузі;
- здійснити оцінку залучення кредитів, інвестицій та державної фінансової допомоги в агробізнесі;
- провести інтегральну оцінку фінансово-економічного стану функціонування сільськогосподарських підприємств;
- визначити та обґрунтувати пріоритетні напрями розвитку фінансового забезпечення функціонування аграрних підприємств;
- розробити регіональну стратегію фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі;
- удосконалити модель формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Об'єктом дослідження є процеси впливу регіональної фінансово-економічної політики на стан фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні засади

формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дисертаційної роботи є наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, у яких висвітлюються питання пов'язані з ефективністю використання фінансових ресурсів підприємств та визначенням методичних підходів до формування стратегії фінансового забезпечення функціонування виробничого процесу в агробізнесі.

У дисертаційній роботі використано економіко-статистичні методи: монографічний метод застосовано при вивченні літературних джерел, законодавчих та інших нормативно-правових актів і практики забезпечення фінансовими ресурсами підприємств в агробізнесі; метод функціонально-структурного аналізу, що передбачав постановку досліджуваної проблеми, дав змогу відстежувати причинно-наслідкову зумовленість її виникнення та дослідити динаміку; метод порівняльного та кореляційного аналізу застосовано для виявлення та оцінки зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на забезпеченість фінансовими ресурсами виробництва в агробізнесі; програмно-цільовий метод – для розробки науково-практичних рекомендацій щодо визначення пріоритетних напрямів та перспектив забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання агробізнесу; абстрактно-логічний – для виконання теоретичних узагальнень та формулювання висновків; статистичний та монографічний – для проведення аналізу сучасного стану фінансування аграрної галузі, визначення проблем та перспектив подальшого залучення фінансових ресурсів; аналітичне прогнозування – створення організаційно-економічного механізму залучення інвестицій; фінансовий і реструктуризації – виявлення нових джерел фінансування; графічний – для зображення структури фінансових ресурсів, джерел фінансування, виробничого і ресурсного потенціалу аграрних підприємств; системно-структурний аналіз – для створення аналізу фінансового забезпечення процесу виробництва; розрахунково-конструктивний та економіко-математичний – для розробки та впровадження моделі стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є нормативно-законодавчі акти України, наукові публікації вітчизняних та іноземних вчених, статистичні дані Державної служби статистики України, матеріали Головного управління статистики у Херсонській області та Управління агропромислового виробництва та фінансово-кредитного забезпечення Департаменту розвитку сільського господарства та зрошення Херсонської обласної державної адміністрації, річні звіти та окремі первинні документи сільськогосподарських підприємств, офіційні дані Національного банку України та Міністерства аграрної політики та продовольства, матеріали періодичних видань та науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів. Полягає в удосконаленні теоретичного і методичного забезпечення з формування, обґрунтування і вибору регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Основні положення наукової новизни, які виносяться на захист полягають у такому:

уперше :

- розроблено дескриптивну модель вибору дієвого сценарію формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі на основі кореляційно-регресійного аналізу залежності джерел фінансування та фінансових показників підприємницької діяльності з урахуванням місії, цілей та фінансових результатів підприємства, що дозволить зробити аргументований вибір регіональної стратегії фінансового забезпечення для покращення фінансового стану підприємств регіону та сприятиме їх розвитку в подальшому;

удосконалено:

- понятійне визначення "регіональна фінансова стратегія" як стратегія фінансового забезпечення регіону, мета якої полягає у забезпеченні відповідної рентабельності, платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової стабільності підприємства; "регіональна стратегія фінансового забезпечення" - комплексна програма дій, яка спрямована на забезпечення цілей, завдань, принципів формування та ефективного використання фінансових ресурсів, методів та джерел фінансування, що розраховані на перспективний розвиток та підвищення конкурентних переваг підприємства, враховуючи специфіку галузі певного регіону;

- теоретичні підходи до формування структури системи фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі з урахуванням взаємозв'язку складових даної системи (форми фінансування, фінансові інструменти та важелі впливу), які при правильному поєднанні дозволять оптимізувати склад фінансових ресурсів та покращити рівень фінансування підприємств;

- процес фінансування виробництва в агробізнесі в частині застосування запропонованого алгоритму покращення фінансового забезпечення, сформованого на поєднанні етапів залучення фінансових ресурсів з використанням фінансового контролінгу, що сприятиме вирішенню основних фінансових проблем суб'єктів підприємницької діяльності та збільшенню якості контролю над здійсненням фінансових операцій з метою удосконалення фінансування діяльності підприємств регіону;

дістали подальшого розвитку:

- трактування дефініції "фінансове забезпечення" з позиції функціонального призначення фінансових ресурсів, що сприятиме вибору альтернативних форм фінансування та визначення їх впливу на ведення підприємницької діяльності;

- обґрунтування принципів фінансового забезпечення функціонування виробництва в агробізнесі, доповнюючи їх перелік принципом емерджентності. Суть полягає у відображенні цілісності системи фінансування через її складові. Даний принцип показує, що функції системи фінансового забезпечення і її складових мають різне направлення, тобто виконання функцій підрозділів не відповідає за позитивний результат системи в цілому;

- методичні підходи до оцінювання фінансово-економічного стану

підприємств агробізнесу регіону за допомогою загального інтегрального показника, який складається з інтегральних показників згрупованих фінансових коефіцієнтів, що дають змогу встановити забезпеченість ресурсами суб'єкта господарювання та ефективність їх використання;

- обґрунтування методичних положень щодо визначення результатів фінансово-господарської діяльності регіональних підприємств агробізнесу за допомогою виявлення можливих джерел залучення фінансових ресурсів та визначення форм фінансування через методи (аналіз коефіцієнтів, визначення інтегральних показників, аналіз відсоткових відношень, побудова аналітичних таблиць та графіків, кореляційно-регресійний аналіз), етапи (аналіз структури джерел фінансового забезпечення, визначення частки власних та позичених коштів, аналіз фінансових результатів діяльності підприємства), що забезпечить збільшення рівня ефективності фінансової діяльності суб'єктів регіонального агробізнесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретико-методологічні та методичні розробки дисертації доведено до рівня практичних рекомендацій.

Так, розроблені практичні пропозиції щодо розробки регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва сільськогосподарських підприємств були застосовані у господарській діяльності Білозерської селищної ради об'єднаної територіальної громади. Зокрема, обґрунтовано методичні положення щодо визначення результатів фінансово-господарської діяльності підприємств за допомогою виявлення можливих джерел залучення фінансових ресурсів та визначення форм фінансування через методи та етапи (довідка №06-09/215 від 19.10.2020р.).

Основні положення дисертаційного дослідження були використані у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема: ТОВ "Агро-торгівельна фірма "Агро-діло" Вітовського району Миколаївської області, СФГ "Олексієнко Тетяна Миколаївна" Арбузинського району Миколаївської області.

Одержані автором результати наукового дослідження використовуються в навчальному процесі ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет" під час викладання дисциплін "Економіка підприємства", "Регіональна економіка", "Економіка сільського господарства", "Економіка підприємств аграрного сектора", "Стратегічне управління" (довідка № 08/1/637 від 20.10.2020р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом особистого наукового дослідження. Сформульовані й обґрунтовані наукові положення, висновки та рекомендації, а також інші результати дисертації, отримані автором особисто. З опублікованих у співавторстві наукових праць використовувалися лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи оприлюднювались, обговорювались і були схвалені на 13 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких: всеукраїнська "Стратегічне підвищення ефективності та

конкурентоспроможності аграрного сектору економік" (м.Херсон, 22 травня 2015р.), V всеукраїнська "Фінансова система України: стан, проблеми, перспективи" (м.Херсон, 10-11 червня 2015), міжнародна "Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України" (м. Житомир, 17-18 листопада 2015 р.), всеукраїнська "Фінансово-кредитний механізм розвитку суб'єктів господарювання: вітчизняний та зарубіжний досвід" (м. Мукачево 26 листопада 2015р.), IV всеукраїнська "Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та фінансування" (м.Херсон, 25-26 листопада 2015р.), всеукраїнська "Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах" (м. Херсон, 22 квітня 2016р.), всеукраїнська "Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України" (м. Херсон, 25-26 травня 2017р.), міжнародна в рамках співпраці з Українським проектом бізнес-розвитку плодоовочівництва (UHBDP) ДВНЗ "ХДАУ" "Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку" (м. Херсон, 16-17 квітня 2020р.), III міжнародна ХНАУ ім. В.В. Докучаєва "Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва" (м.Харків, 12-13 листопада 2020р.), всеукраїнська ДВНЗ "ХДАУ" "Стратегічні пріоритети розвитку економічної системи України" (м. Херсон, 12 листопада 2020 р.), міжнародна "Наукові дослідження з актуальних питань сучасної економічної науки" (м. Київ, 23 січня 2021 р.).

Публікації. За результатами досліджень автором опубліковано 25 наукових праць загальним обсягом 6 друк. арк.: 3 монографії колективні (обсягом 0,7 друк. арк.), 7 статей у наукових фахових виданнях України (обсягом 2,05 друк. арк.), 5 з яких включено до міжнародних наукометричних баз даних (обсягом 1,55 друк. арк.), 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави науковому (обсягом 0,4 друк. арк.) та 13 тез наукових доповідей (обсягом 1,3 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертацію викладено на 252 сторінках. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 218 найменувань – на 21 сторінці; 9 додатків – на 23 сторінках. Матеріал дисертації проілюстровано 45 таблицями (з них 23 займають 9 повних сторінок) та 58 рисунками. Обсяг основного тексту дисертації - 180 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі "Теоретико-методичні засади формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі" поглиблено зміст понять "фінансування" і "фінансове забезпечення" та здійснено їх розмежування, а також розширено принципи фінансування виробництва в агробізнесі, здійснено опис фінансового забезпечення через процес формування та розподілу фінансових ресурсів, виявлено альтернативні (нові) форми фінансування виробництва та визначено методичні засади оцінки ефективності фінансово-економічного стану підприємств аграрної галузі.

Визначено, що фінансове забезпечення має більш глибокий зміст і означає процес взаємовідносин суб'єкта з іншими суб'єктами господарської діяльності з приводу мобілізації та використання фінансових ресурсів для ефективного функціонування. Ведення успішної господарської діяльності неможливе без принципів фінансового забезпечення: системності, контролю, єдності дій, своєчасності та ефективності, оптимальності, оперативності, раціональності, перманентності, законності, багатоканальності, адаптивності.

Зазначено, що фінансове забезпечення знаходить своє вираження у певній кількості форм, найбільш поширені з них: самофінансування, кредитування та державне фінансування. До власних фінансових ресурсів належать: емісія акцій, фінансування за рахунок державного чи місцевого бюджету, страхові відшкодування та безповоротна, безкоштовна фінансова допомога. До позикових коштів належать банківські кредити, небанківські позики, товарний кредит, фінансовий лізинг, не сплачені суми за зобов'язаннями та розрахунками. Процес розподілу фінансових ресурсів відбувається в першу чергу через покриття витрат фінансової та господарської діяльності підприємства, а потім отримання прибутків. Формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання в агробізнесі включає складові, зазначені на рис.1.

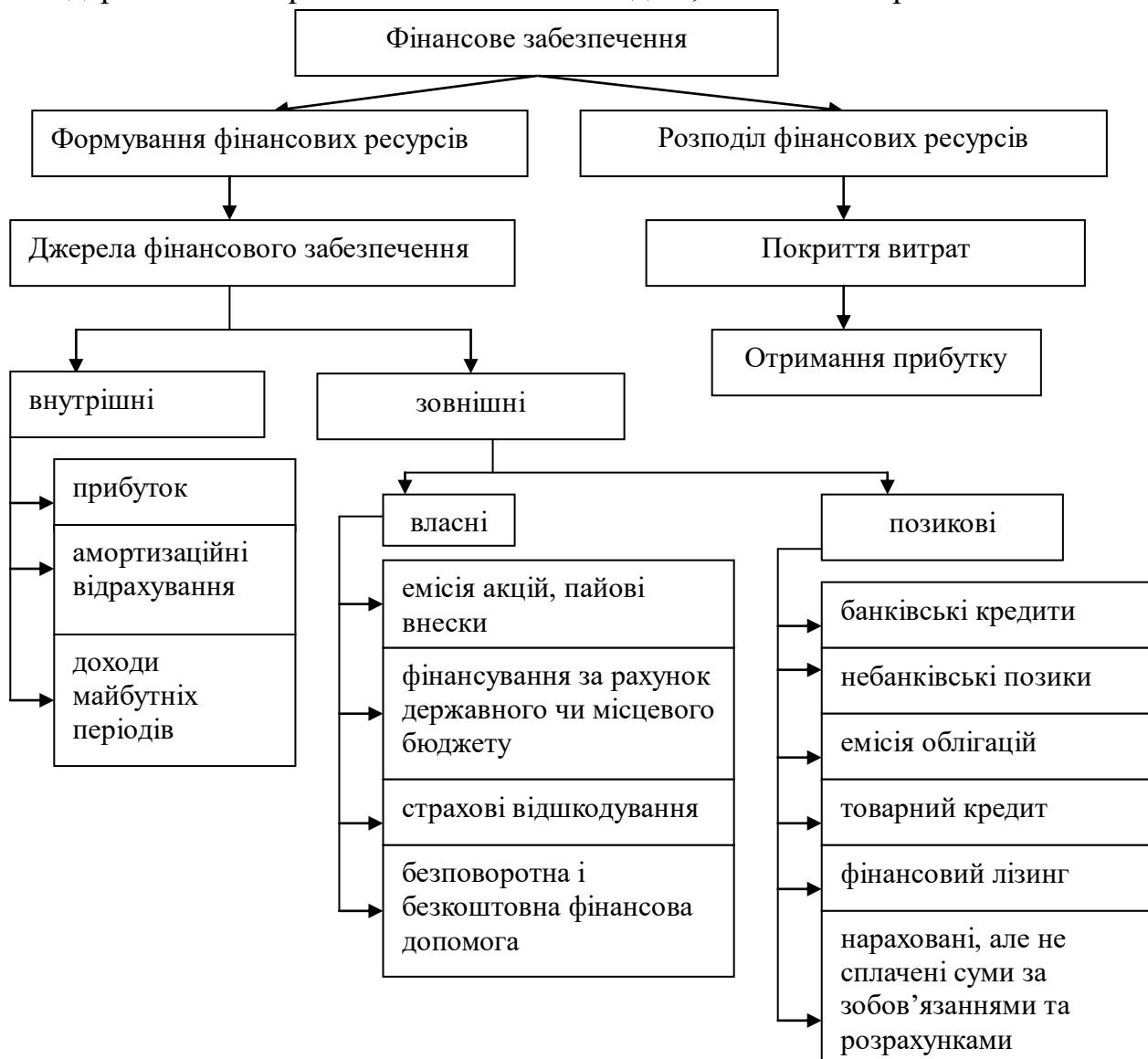

Рис. 1. Формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання в агробізнесі

Визначено, що основою фінансової стратегії – є стратегія фінансового забезпечення, мета якої полягає у покращенні показників рентабельності, платоспроможності, фінансової стійкості та стабільності підприємства. Регіональна стратегія фінансового забезпечення виробництва агробізнесу – це процес, який включає пошук джерел, залучення, мобілізації та акумуляції коштів із усіх можливих джерел фінансування та розробки заходів використання наявних ресурсів для ефективного функціонування виробництва на території окремого регіону.

Визначено етапи формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення процесу виробництва в агробізнесі: формування місії, постановка мети та цілей, визначення загального періоду розробки регіональної стратегії, дослідження факторів зовнішнього фінансового середовища, оцінка сильних і слабких сторін фінансової діяльності підприємства, комплексна оцінка стратегічної фінансової позиції підприємства, розробка регіональної стратегії фінансового забезпечення на основі прийнятих стратегічних фінансових рішень, прогнозування можливих варіантів розвитку подій, оцінка розробленої регіональної стратегії фінансового забезпечення, забезпечення реалізації та організація контролю над виконанням регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва на підприємстві. Це дозволило сформулювати алгоритм розробки регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі, рис.2.

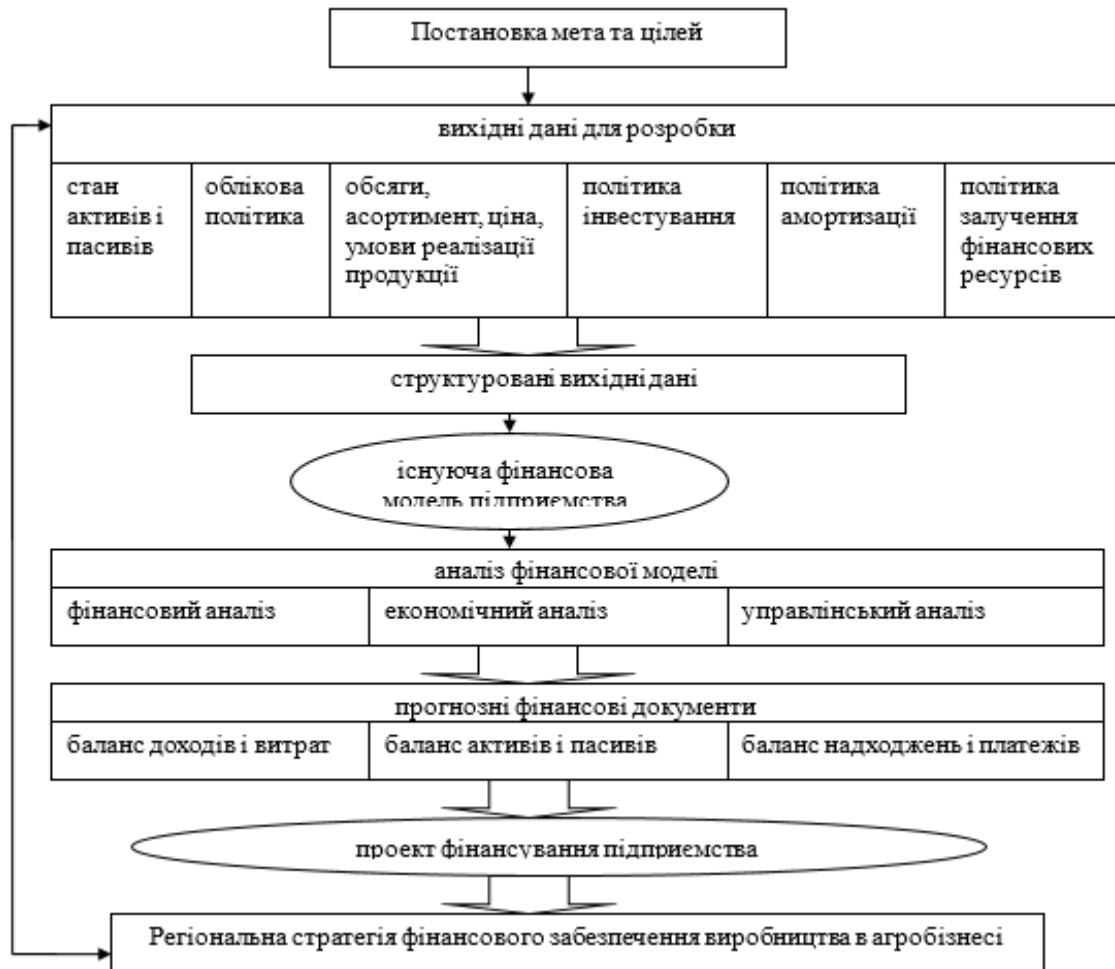

Рис. 2. Алгоритм розробки регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі

Структура алгоритму розробки регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі (рис. 2) повинна включати: вступ з обґрунтуванням мети та підстав для розроблення документа; аналітичну частину – детальний опис географічної, історичної, демографічної, економічної, соціальної ситуації, що склалася в регіоні, з аналізом та оцінкою фактичного стану розвитку регіону; відображення найбільш загальних та тривалих уявлень про подальший розвиток регіону; характеристику конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку регіону (SWOT-аналіз); стратегічні цілі (напрями) та план дій, поділений на етапи з описом заходів, строку виконання, відповідальних виконавців, обсягів та джерел фінансування, очікуваних результатів; розроблений проект фінансового забезпечення.

Доведено, що для покращення процесу залучення та використання фінансових ресурсів у виробництво агробізнесу є оцінка його ефективності, під час проведення якої фінансово-економічні показники згруповано відповідно до їх належності. До таких показників відносяться такі групи: стійкості підприємства, ділової активності, ліквідності і платоспроможності, рентабельності, показники визначення рівень банкрутства та рівень динаміки розвитку.

Застосування інтегрального показника фінансово-економічного стану підприємства (I_{FES}) має узагальнююче значення та характеризує фінансово-

господарську діяльність господарюючого суб'єкта, а саме дозволяє в повній мірі оцінити фінансове становище підприємства та визначити шляхи покращення його фінансової діяльності.

У другому розділі "**Оцінка фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі**" проаналізовано сучасний стан фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі Херсонської області, Причорноморського регіону та України; зроблено аналіз обсягів та структури фінансового забезпечення власними коштами підприємств аграрної галузі; здійснено оцінку залучення кредитів, інвестицій та державної фінансової допомоги в агробізнесі; проведено інтегральну оцінку фінансово-економічного стану функціонування сільськогосподарських підприємств.

Аналіз джерел фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Херсонської області протягом 2014-2018рр. виявив позитивну тенденцію збільшення обсягу фінансових ресурсів. Визначено, що серед можливих видів фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі Херсонської області провідне місце займає самофінансування, яке здійснюється за рахунок власних коштів, табл.1.

Визначено, що забезпеченість власними коштами сільськогосподарських підприємств по Україні за 2014-2018рр. збільшилась у 2,96 рази (або на 317,05 млрд. грн.), по Причорноморському регіону збільшилась у 13,7 разів (або на 225,42 млрд. грн.), по Херсонській області на 78,14% (або на 4,9 млрд.грн.). Не дивлячись на позитивну динаміку самофінансування підприємств, частка Херсонської області у структурі забезпеченості власними коштами по Україні зменшилась на 39,74%, а по Причорноморському регіону на 86,99%.

Таблиця 1

Обсяги власних джерел фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, млн. грн.

Найменування	Рік					Середнє значення	Т _{пр.} 2018 р. у % до: 2014
	2014	2015	2016	2017	2018		
Україна	162064,91	272325,25	365969,77	432828,54	479116,23	342460,94	у 2,96 рази
Південний регіон	17764,43	20831,808	29826,92	40299,92	243183,15	70381,24	у 13,7 разів
Херсонська область	6366,3	7411,4	8920,1	10150,4	11340,9	8837,82	178,14
у % до України	3,93	2,72	2,44	2,35	2,37	2,76	60,26
у % до Причорноморського регіону	35,84	35,58	29,91	25,19	4,66	26,23	13,01

Обсяги власних джерел фінансового забезпечення, порівнюючи 2018 рік до 2014 року, збільшились на 78,14%, а відносно 2014 року збільшились на

11,73%, табл.2. В свою чергу, обсяг кредитних ресурсів, порівнюючи 2018 рік з 2014 роком збільшився у 2,08 рази, а порівнюючи з 2017 роком збільшився на 76,86% відповідно.

Визначено, що наступною основною формою фінансового забезпечення виробництва є кредитування. Сільськогосподарськими підприємствами Херсонської області у 2018 році було видано найбільше кредитів у сумі 1185 млн грн., що у 2,1 рази більше ніж у 2014 році та на 76,87% більше ніж у 2017 році. Слід звернути увагу, що найбільшу частину займають короткострокові кредити (до 1 року) за аналізований період, що на 57,96% більше ніж у 2014 році та у 2,9 рази більше ніж у 2017 році, порівнюючи з 2018 роком. Сума середньострокових кредитів у 2018 році становить 652 млн.грн., що у 2,8 рази більше ніж у 2014 році та на 37,55% більше ніж у 2017 році. Найменша сума кредитних ресурсів належить до кредитів з довгостроковими термінами залучення. Так, найвищий показник даного виду ресурсів становить 16 млн грн. у 2017 році. Сума залучених кредитних ресурсів в національній валюті складає 1139 млн грн. у 2018 році, що у 2,3 рази більше порівняно з 2014 роком та на 76,04% більше ніж у 2017 році. Величина запозичених коштів в іноземній валюті становить 46 млн грн. у 2018 році, що на 43,9% менше ніж у 2014 році та у 2,1 рази більше ніж у 2017 році відповідно.

Обсяги капітальних інвестицій Херсонської області мають позитивну динаміку. Так, найвищий обсяг у 2018 році (8853,2 млн грн.), що на 6645,1 млн грн. більше ніж у 2014 році. Частка капітальних інвестицій у сільське господарство має найвище значення у 2015 році – 51,63% у структурі капітальних інвестицій Херсонської області, та найменше у 2014 році – 29,94%.

Таблиця 2

Обсяги джерел фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Херсонської області, млн. грн.

Джерело фінансових ресурсів	Рік					Середнє значення	Т _{пр.} , 2018 р. у % до:	
	2014	2015	2016	2017	2018		2014	2017
Самофінансування	6366,30	7411,40	8920,10	10150,40	11340,90	8837,82	178,14	111,73
Кредитування	570,00	405,00	551,00	670,00	1185,00	676,20	у2,08 рази	176,87
Капітальні інвестиції	661,03	1285,10	1485,60	1780,00	1670,10	1376,37	у2,53 рази	93,83
Державне фінансування	19,40	9,10	8,50	10,20	11,00	11,64	56,70	107,84
Всього	7616,73	9110,60	10965,20	12610,60	14207,00	10902,03	186,52	112,66

Визначено, що рівень державної підтримки галузей регіонального агробізнесу є недостатнім. Обсяг державних коштів для забезпечення

фінансової діяльності підприємств агробізнесу Херсонської області є незначним, табл.3.

Фінансова підтримка в агробізнесі шляхом здешевлення кредитів має безперервний характер за період 2014-2018рр. та складає 5,77 млн грн. у 2018 році, що на 71,73% більше ніж у 2014 році та на 25,26% менше ніж у 2017 році. Фінансово державна допомога суб'єктам господарювання Херсонської області за 2014-2018рр розподілена таким чином, що частка дотацій та відшкодування витрат галузі тваринництва становить 49,91%, галузь рослинництва 23,78% та програма здешевлення кредитів 26,31% усього об'єму. Обсяг запланованих бюджетних асигнувань в галузях агробізнесу по Україні зменшився на 6,67% (або на 19 млн грн.) у 2016 р. та на 11,33% (або на 34 млн грн.) у 2017 р. порівняно з 2018 р. Обсяг бюджетних асигнувань по Причорноморському регіону зменшився на 91,82% (або на 244,4 млн грн.) у 2016 р. та на 15,32% (або на 93,9 млн грн.) у 2017 р. відповідно. Обсяг фактично отриманих асигнувань по Херсонській області зменшився на 13,27% (або на 881,4 тис грн.) у 2016 р. та на 25,39% (або на 1,9 млн грн.) у 2017 році порівнюючи з 2018 роком.

На основі отриманих даних фінансової діяльності розраховано сукупний інтегральний показник рівня фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств, рис.3. Так, як даний показник знаходиться в прямій залежності від його складових, то і значення його змінюватимуться відповідно. Отримані результати свідчать, що у 2018 році інтегрального показник має високий рівень, але за період 2014-2017 рр. його значення коливається в межах середнього рівня. За аналізований період інтегральний показник збільшився на 33,8%. Однак, 2015 році характеризується збільшенням рівня даного показника на 26,4% порівняно з 2014 роком.

Таблиця 3

Обсяги бюджетних асигнувань в агробізнесі України, Причорноморського регіону та Херсонської області, млн. грн.

Назва	Рік			Середнє значення	Т _{пр} 2018р. у%	
	2016	2017	2018		2016	2017
Україна						
Доведені бюджетні асигнування	285000	300000	266000	283666,67	93,33	88,67
Фактично спрямовано	279814,2	294889,18	265912,95	280205,44	95,03	90,17
чистий дохід (виручку) від реалізації до 20 млн грн	13771,5	11387,43	81076,25	35411,73	у 5,9 рази	у 7,1 разів
діяльність з вирощування ВРХ	78178,6	129624,18	73756,34	93853,04	94,34	56,90
інші	187864,1	153827,36	111080,36	150923,94	59,13	72,21
Залишок	5185,8	5161	87,1	3477,97	1,68	1,69
Причорноморський регіон						
Доведені бюджетні асигнування	266225	25717	21776,12	104572,71	8,18	84,68
Фактично спрямовано	24085	25423,86	21776,12	23761,66	90,41	85,65
чистий дохід (виручку) від реалізації до 20 млн грн	1955,2	1115,22	13111,56	5393,99	у 6,7 разів	у 11,8 разів
діяльність з вирощування ВРХ	1113	2315,27	504,08	1310,78	45,29	21,77

інші	21016,8	21993,37	8069,48	17026,55	38,40	36,69
Залишок	1686	293,1	0	659,70	0,00	0,00
Херсонська область						
Доведені бюджетні асигнування	6863,1	7723	5761,9	6782,67	83,95	74,61
Фактично спрямовано	6643,3	7723	5761,9	6709,40	86,73	74,61
чистий дохід (виручку) від реалізації до 20 млн грн	614,9	274,82	5438,69	2109,47	у 8,8 разів	у 19,8 разів
діяльність з вирощування ВРХ	887	368,51	323,21	526,24	36,44	87,71
інші	5141,4	7079,67	0	4073,69	0,00	0,00
Залишок	219,8	0	0	73,27	0,00	х

Розрахунок інтегрального показника фінансово-економічного стану вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств виявив, що 2015-2016 рр. мають негативну динаміку до послаблення його рівня. Період 2016-2018 рр. характеризується позитивною тенденцією до підвищення рівня даного показника на 22,2 % (від 0,634 у 2015 р. до 0,856 у 2018 р.). В цілому фінансово-економічний стан потрібно класифікувати як середній, окрім 2018 року, де значення показника є високим. До лідерів даного показника слід віднести підприємство № 2 (1,033 пункту), №3 (1,041 пункту), №17 (1,069) та №20 (1,018). Низький рівень характерний для підприємств галузі тваринництва №13 (0,498 пункту), №14 (0,249 пункту), №16 (0,444 пункту).

Критичний рівень відсутній серед даних підприємств. Не дивлячись на погіршення рівня сукупного інтегрального показника у 2016 році, але у 2018 році вдалося отримати найвищий результат за рахунок покращення значення показників підприємств галузі рослинництва на 13,8% перевищує інтегральний показник змішаного виробництва та на 24,8% перевищує галузь рослинництва.

У третьому розділі "**Формування та реалізація дієвої регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі**" визначено та обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку фінансового забезпечення виробництва; розроблено регіональну стратегію фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі; удосконалено модель формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

Доведено, що необхідною умовою налагодження дієвого та економічно ефективного фінансового забезпечення процесу виробництва суб'єктів господарювання є оптимізація джерел фінансування. Запропонований алгоритм покращення процесу фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі передбачає варіанти вирішення питань невідповідності фактичних показників ефективності фінансової діяльності їх нормативному значенню, виникнення надлишку чи дефіциту фінансових ресурсів, що дозволить вирішити ключові недоліки розвитку фінансової діяльності підприємств.

Запропоновано організаційно-економічний механізм впливу на формування фінансових ресурсів аграрної галузі, за допомогою якого можна ефективно оптимізувати фінансові джерела та в подальшому розширити потенційні фінансові можливості підприємств. Запропонований алгоритм покращення процесу фінансування виробництва аграрних підприємств передбачає варіанти вирішення питань невідповідності фактичних показників

ефективності фінансової діяльності їх нормативному значенню, виникнення надлишку чи дефіциту фінансових ресурсів, можливості використання нових (альтернативних) форм фінансування, що дозволить вирішити ключові недоліки розвитку фінансової діяльності підприємств.

Розроблений організаційно-економічний механізм впливу на формування фінансових ресурсів підприємств агробізнесу є основною передумовою ефективного залучення фінансових ресурсів, злагодженої роботи її суб'єктів, яка в свою чергу повинна бути реалізована через проведення зваженої аграрної політики; активізацію розвитку фондового ринку; покращення інвестиційної привабливості та спрямування інвестиційних ресурсів на розвиток інфраструктури сільських територій тощо. У запропонованому механізмі, держава та державні установи (служби) повинні взяти на себе роль координатора злагодженої роботи економічної системи країни та виступати головними стимуляторами процесу залучення фінансових ресурсів суб'єктами господарювання через проведення зваженої аграрної політики; активізації та розвитку фондового ринку; законодавчого забезпечення; покращення інвестиційної привабливості та спрямування інвестиційних ресурсів на розвиток інфраструктури сільських територій; формування ефективних принципів розподілу бюджетних коштів та здійснення контролю за їх використання; запровадження дієвого механізму співпраці підприємств агробізнесу та державних організацій тощо.

Концепція формування регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі має складну структуру, в якій можна виокремити окремі блоки. До першого блоку відносяться аграрна політика регіону, яка створює умови розвитку, в яких функціонують підприємства та є відображенням характеру аграрного виробництва, його організації та формуванню грошових потоків. Аграрна політика регіону є системою органів влади та управління, які визначають програмні документи соціально-економічного розвитку регіону, а також розробляють програмні заходи для покращення функціонування підприємств. Слід відзначити, що аграрна політика регіону має тимчасовий характер заходів різних рівнів влади й управління.

До складу регіональної стратегії фінансового забезпечення входять функціональні складові, такі як фінансове прогнозування (формування шляхів перспективного розвитку підприємства та обґрунтування необхідного обсягу фінансових ресурсів для конкретних напрямів розвитку); фінансове управління (регулювання та координація потоків грошових коштів підприємства для забезпечення необхідного обсягу фінансових ресурсів на підприємстві); фінансове забезпечення (забезпечення необхідного обсягу фінансових ресурсів для здійснення процесу виробництва та реалізації виготовленої продукції); фінансовий контроль (процес забезпечення проходження грошових потоків за їх цільовим призначенням та дотримання встановлених термінів проведення фінансових операцій).

До фінансових важелів впливу на формування та реалізацію регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва підприємств агробізнесу

віднесено: фінансові методи впливають на фінансові відносини шляхом планування, оподаткування, кредитування, інвестування, хеджування, дисконтування, страхування; фінансові інструменти регулюють збільшення грошових коштів через фінансові активи та зобов'язання підприємств; інформаційне забезпечення полягає у поданні інформації про діяльність підприємств (звіти, обстеження) та доступності інформації до правового (закони, укази, декрети), нормативного забезпечення (інструкції, нормативи, норми); фінансові важелі впливу контролюють суб'єктів підприємницької діяльності через встановлення норм та нормативів, заохочення через стимули та покарання через фінансові санкції; форми фінансування.

У своїй діяльності підприємства агробізнесу при формуванні цілей регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва повинні орієнтуватись на використання альтернативних сценаріїв фінансування, розроблених з урахуванням таких факторів впливу, як виявлення потреби у фінансових ресурсах; вибір форми фінансування; розробка алгоритму покращення фінансування; розрахунок вартості фінансового забезпечення; проведення аудиту обсягів фінансових ресурсів, які є в наявності у підприємства; проведення діагностики та виявлення рівня ризикованості проведення операцій залучення коштів; відкриття нових можливостей доступності до нових джерел фінансування; побудова прогнозів очікуваного результату від фінансування та проведення операцій з контролінгу фінансової діяльності.

Вибір найбільш придатного варіанту фінансування ґрунтується на використанні регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі, в основу якої покладено 6-ти факторний кореляційно-регресійний аналіз фінансування діяльності підприємств, рис.4. Стратегія фінансового виробництва формується з урахуванням місії та цілей підприємств агробізнесу, що визначають сценарій фінансування.

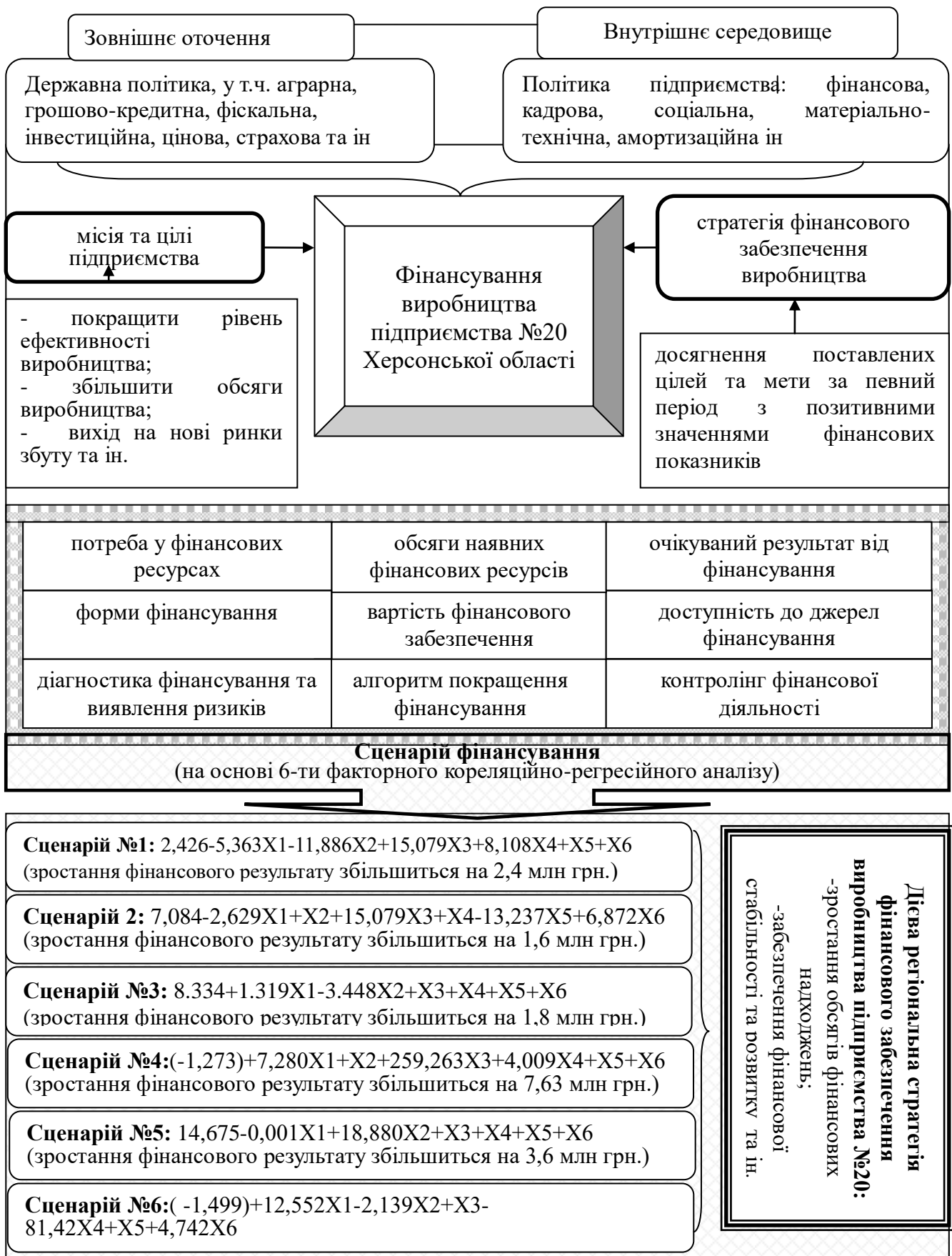

Рис. 4. Регіональна стратегія фінансового забезпечення виробництва підприємства №20 Херсонської області

Сценарії фінансування розроблені на основі прогнозних показників, аналіз яких проведений за 6-ти факторним кореляційно-регресійним аналізом,

що складається з усіх можливих джерел фінансового забезпечення та фінансового результату від операційної діяльності. Алгоритм покращення процесу залучення фінансових ресурсів у виробництво підприємств агробізнесу, розроблений з урахуванням типу розвитку підприємства, обсягів фінансування, доступності джерел та їх вартості передбачає вибір одного із шести запропонованих сценаріїв.

Сформовану стратегію фінансового забезпечення виробництва підприємств агробізнесу було запроваджено у практичній діяльності підприємства №20. На даному підприємстві було обрано та реалізовано сценарій фінансування, який в подальшому дозволить удосконалити фінансову діяльність підприємства та підвищити рівень показників ефективності. Слід відмітити, що саме очікуваний результат є бажаним для обраного підприємства: підвищення обсягів виробництва галузі рослинництва та тваринництва, покращення його фінансових показників; досягнення конкурентоздатності та фінансової стабільності, розширення нових джерел фінансування, покращення системи контролінгу та збільшення рівня прибутків. Отже, вибір сценарію фінансового забезпечення повинен виконуватися підприємством відповідно до поставлених стратегічних цілей, що в свою чергу покращить фінансове становище господарюючого суб'єкта та сприятиме його розвитку.

Процес фінансового забезпечення виробництва підприємств агробізнесу оснований на рівнянні регресії, яке передбачає використання різних видів фінансових ресурсів. Найвищого значення результату від операційної діяльності можна досягти за рахунок власного капіталу. Проте, за відсутності такої можливості господарюючий суб'єкт за нашими підрахунками може досягти найвищого результату, використовуючи власні та кредитні ресурси у відношенні 50% на 50%. Процес фінансування повинен базуватися на розробленій регіональній стратегії фінансового забезпечення, що дозволить покращити якість фінансової діяльності. Варто відзначити, що запропонована стратегія фінансового забезпечення виробництва підприємства №20, дозволить збільшити результати операційної діяльності на 5,1 млн грн. за 2019-2023 рр.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі теоретичного узагальнення обґрунтовано теоретико-методичні засади, розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі.

За результатами дослідження зроблено висновки теоретичного, методологічного і науково-прикладного характеру:

1. При здійсненні аналізу літературних джерел уточнено трактування дефініції "фінансування" та "фінансове забезпечення". Поглиблено зміст даних понять та здійснено їх розмежування. Фінансове забезпечення знаходить своє вираження у певній кількості форм, найбільш поширені з них: самофінансування, кредитування та державне фінансування.

2. Визначено сутнісну характеристику поняття "фінансова стратегія" та

"стратегія фінансового забезпечення", "регіональне фінансове забезпечення". Регіональна стратегія фінансового забезпечення представляє собою комплексну програму дій, яка спрямована на забезпечення "набору цілей", завдань, принципів формування та ефективного використання фінансових ресурсів, методів та джерел фінансування, що розраховані на перспективний розвиток та підвищення конкурентних переваг підприємства, враховуючи специфіку галузі певного регіону. Регіональна стратегія фінансового забезпечення виробництва агробізнесу – це процес, який включає пошук джерел, залучення, мобілізація та акумуляція коштів із усіх можливих джерел фінансування, та розробка заходів використання наявних ресурсів для ефективного функціонування процесу виробництва та є основою створення фінансового потенціалу підприємств аграрної галузі.

3. Визначено, що для покращення процесу залучення фінансових ресурсів підприємствам агробізнесу необхідно провести оцінку їх ефективності. Під час проведення даної оцінки потрібно групувати фінансово-економічні показники відповідно до їх належності, а саме показник стійкості підприємства, ділової активності, ліквідності і платоспроможності, рентабельності, визначення рівня банкрутства та рівня динаміки розвитку. Застосування інтегрального показника фінансово-економічного стану підприємства (I_{FES}) має узагальнююче значення, який характеризує фінансово-господарську діяльність господарюючого суб'єкта та дає змогу в повній мірі оцінити фінансове становище підприємства та визначити шляхи покращення його фінансової діяльності.

4. Результати аналізу показали, що за період 2014-2018 рр обсяг власних ресурсів збільшився на 78,14%, обсяг кредитних ресурсів збільшився у 2,1 рази або на 107,89%, обсяг залучення капітальних інвестицій збільшився у 2,5 рази, рівень фінансової державної підтримки аграрних підприємств зменшився на 43,3%.

5. Основною формою фінансового забезпечення є кредитування. Сільськогосподарськими підприємствами Херсонської області у 2018 році було видано найбільше кредитів у сумі 1185 млн грн., що у 2,1 рази більше ніж у 2014 році та на 76,87% більше ніж у 2017 році. Найвищий обсяг капітальних інвестицій зазначено у 2018 році (8853,2 млн грн.), що на 6645,1 млн грн. більше ніж у 2014 році. Частка капітальних інвестицій у сільське господарство має найвище значення у 2015 році – 51,63% у структурі капітальних інвестицій херсонської області, та найменше у 2014 році – 29,94%.

6. Державна фінансова підтримка агробізнесу відбувається шляхом здешевлення кредитів має безперервний характер за період 2014-2018рр. та складає 5,77 млн грн. у 2018 році, що на 71,73% більше ніж у 2014 році та на 25,26% менше ніж у 2017 році. Фінансово державна допомога сільськогосподарським підприємствам Херсонської області за 2014-2018рр розподілена таким чином, що частка дотацій та відшкодування витрат галузі тваринництва становить 49,91%, галузь рослинництва 23,78% та програма здешевлення кредитів 26,31% усього об'єму

7. Встановлено, що необхідною умовою налагодження дієвого та

економічно ефективного процесу фінансового забезпечення виробництва суб'єктів господарювання є оптимізація джерел фінансування. Розроблений алгоритм покращення процесу фінансування виробництва в агробізнесі передбачає варіанти вирішення питань невідповідності фактичних показників ефективності фінансової діяльності їх нормативному значенню, виникнення надлишку чи дефіциту фінансових ресурсів, можливості використання нових (альтернативних) форм фінансування, що дозволить вирішити ключові недоліки розвитку фінансової діяльності підприємств аграрної галузі.

8. Запропоновано методичні засади процесу формування фінансування галузей агробізнесу за допомогою використання економічно-статистичних методів. Розроблено структурно-логічну схему стратегії фінансового забезпечення функціонування процесу виробництва підприємств агробізнесу, яка дозволить підвищити рівень ефективності й обсягів виробництва; підвищити рівень конкурентоздатності; забезпечити фінансову стабільність; розширити діяльності, зовнішньоекономічні орієнтири, забезпечити стабілізацію фінансового стану підприємства тощо.

9. Побудовано та обґрунтовано модель формування та реалізації регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі. В її основу покладено 6-ти-факторний кореляційно-регресійний аналіз залежності фінансового результату від операційної діяльності та джерел фінансування на прикладі аграрного підприємства, виявлено їх високу залежність, що дозволило проаналізувати чотири різні варіанти фінансування. Впровадження напрацьованих результатів дослідження у практичну діяльність суб'єктів господарювання досягається за рахунок власних та кредитних фінансових ресурсів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Ковальова А.О., Танклевська Н.С. Теоретичні основи оцінки ефективності забезпечення фінансовими ресурсами функціонування сільськогосподарських підприємств : Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України: Колективна монографія. – Херсон: ТОВ "ВКФ "СТАР" ЛТД, 2017. С. 35-43 (0,40 друк.арк., особистий внесок: обґрунтовано теоретичні основи проведення оцінки ефективності залучення фінансових ресурсів – 0,20 друк. арк.).

2. Ковальова А.О., Танклевська Н.С. Теоретичні основи формування методики фінансового забезпечення : Розвиток економіки України в контексті активізації підприємницької діяльності: Колективна монографія. – Херсон: РВЦ "Колос" ДВНЗ "ХДАУ", 2018. С. 131-139 (0,40 друк.арк., особистий внесок: обґрунтовано теоретичні основи формування методики фінансування– 0,20 друк. арк.).

3. Alina Kovalyova, Nataliya Tanklevska. The teoretical bases of forming of strategy of financial providing of agricultural enterprises:Adaptation of science, education and business to wored innovative megatrends: International collective monograph. Missouri – Thessaloniki, 2018. P. 172-178 (0,30 друк.арк., особистий

внесок: обґрунтовано теоретичні аспекти формування стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств – 0,30 друк. арк.).

***Статті у наукових фахових виданнях України,
які включено до міжнародних наукометричних баз даних***

4. Ковальова А.О. Основи формування фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. №11/1. С. 45-48. (0,20 друк. арк.).

5. Ковальова А.О. Пріоритетні напрями розвитку фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Міжнародний науково-практичний журнал "Фінансовий простір"*. 2020. №2(38). С. 7-19 (0,55 друк. арк.).

6. Ковальова А.О. Альтернативні форми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Журнал "Агросвіт"*. 2020. №12. С. 114-120 (0,30 друк. арк.).

7. Ковальова А.О. Стан залучення фінансових ресурсів у підприємницьку діяльність сільськогосподарських підприємств.. *Науковий науково-практичний журнал "Інфраструктура ринку"*. 2020. №44. С. 78-81 (0,20 друк. арк.).

8. Синенко О.О., Ковальова А.О. Кредитний механізм фінансового забезпечення підприємств в агробізнесі. *Міжнародний науково-практичний журнал "Фінансовий простір"*. – 2020. - №4(40) - с. 232-241 (0,30 друк. арк., особистий внесок: обґрунтовано процес формування та використання кредитних ресурсів – 0,20 друк. арк.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

9. Ковальова А.О. Теоретичні аспекти удосконалення процесу залучення фінансових ресурсів підприємств регіонального агробізнесу. *Znanstvena misel journal "Znanstvena Misel"*. Slovenia. 2021. №50(1) С. 15-20 (0,40 друк. арк.).

Інші публікації

10. Ковальова А.О. Основи фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *"Стратегічне підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору економік"*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції викладачів, молодих учених та студентів ДВНЗ "ХДАУ" 22 травня 2015р. м. Херсон, 2015. С. 39-41 (0,10 друк. арк.).

11. Ковальова А.О. Теоретичні основи стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. *"Фінансова система України: стан, проблеми, перспективи"*: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції викладачів, молодих учених та студентів ДВНЗ "ХДАУ" 10-11 червня 2015 р. м. Херсон, 2015. С. 76-78 (0,10 друк. арк.).

12. Ковальова А.О. Теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *"Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України"*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 17-18 листопада 2015 р., м. Житомир, 2015. С.

817-821 (0,10 друк. арк.).

13. Ковальова А.О. Основи формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. *"Фінансово-кредитний механізм розвитку суб'єктів господарювання: вітчизняний та зарубіжний досвід"*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Мукачівського державного університету 26 листопада 2015р. м. Мукачево, 2015. С. 391-401 (0,10 друк. арк.).

14. Ковальова А.О., Морозов Р.В. Теоретичні основи формування механізму фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *"Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та фінансування"* матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції ДВНЗ "ХДАУ" 25-26 листопада 2015 р., м.Херсон, 2015. С. 163-166 (0,10 друк. арк., особистий внесок: досліджено особливості ведення бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємства – 0,20 друк. арк.).

15. Танклевська Н.С., Ковальова А.О. Теоретичні основи до визначення форм фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств. *"Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах"*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Херсонського державного університету 22 квітня 2016р. м. Херсон, 2016. С. 446-449 (0,10 друк. арк., особистий внесок: обґрунтовано визначення ефективної форми фінансування для функціонування сільськогосподарських підприємств – 0,20 друк. арк.).

16. Ковальова А.О. Теоретичні засади фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств. *"Економічна перспектива-15"*: матеріали регіональної студентської науково-практичної конференції з економічних дисциплін ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет" 5-6 квітня 2016 р. м. Херсон, 2016. С. 169-171 (0,10 друк. арк.).

17. Ковальова А.О. Танклевська Н.С. Розвиток кредитування фермерських господарств. *"Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України"*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет" 25-26 травня 2017р., м. Херсон, 2017. С. 57-69 (0,10 друк. арк. , особистий внесок: здійснено аналіз динаміки залучення кредитних ресурсів у діяльність фермерських господарств – 0,20 друк. арк.).

18. Ковальова А.О. Основні тенденції фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств *"Актуальні проблеми розвитку аграрного сектору економіки України"*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет" 5-6 квітня 2018 р. м. Херсон, 2018. С. 79-81 (0,10 друк. арк.).

19. Ковальова А.О. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств херсонської області. *"Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку"*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції в рамках співпраці з Українським проектом бізнес-розвитку плодоовочівництва (UHBDP) ДВНЗ "Херсонський державний

аграрний університет" 16-17 квітня 2020 р. м. Херсон, 2020. С.69-71 (0,10 друк. арк.).

20. Ковальова А.О., Танклевська Н.С. Теоретичні основи альтернативних форм фінансування аграрних підприємств. *"Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва"*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ХНАУ ім. В.В. Докучаєва 12-13 листопада 2020 р. м.Харків, 2020. С. 87-90 (0,10 друк. арк. ., особистий внесок: визначено основні переваги та недоліки використання факторингу у діяльності аграрних підприємств – 0,20 друк. арк.).

21. Ковальова А.О. Теоретичні основи стратегії регіонального розвитку підприємств в агробізнесі. *"Стратегічні пріоритети розвитку економічної системи України"*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет" 12 листопада 2020 р. м. Херсон, 2020. С. 110-113 (0,10 друк. арк.).

22. Ковальова А.О., Зарічна К.О. Теоретичні основи до прогнозування фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *"Наукові дослідження з актуальних питань сучасної економічної науки"*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Аналітичного центру "Нова економіка" 23 січня 2021 р., м. Київ, 2021. С. 76-81 (0,10 друк. арк. ., особистий внесок: визначено основні положення для здійснення прогнозу діяльності сільськогосподарських підприємств – 0,20 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Ковальова А.О. Формування та реалізація регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі – Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 " Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка". – Херсонський державний аграрно-економічний університет. Херсон. 2021. – Одеська національна академія харчових технологій. Одеса, 2021.

У дисертаційній роботі теоретично обґрунтовано та запропоновано практичні рекомендації щодо регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі. В результаті проведеного дослідження проведено теоретичне узагальнення основних понять й визначення нових напрямів вирішення проблеми фінансування виробництва аграрних підприємств. Проведення ґрунтового дослідження дозволило сформуванню висновки теоретичного, методичного та практичного значення, за допомогою яких розширено теоретичну базу процесу формування та реалізації стратегії фінансового забезпечення, поглиблено суть понятійного визначення таких понять як "фінансування", "регіональне фінансове забезпечення", "стратегія", "стратегія фінансового забезпечення". Також визначено тісний взаємозв'язок зазначених понять з поняттям стратегія фінансового забезпечення виробництва.

Поглиблено методичні підходи до оцінки ефективності фінансового

забезпечення виробництва сільськогосподарських підприємств завдяки визначенню результатів фінансово-господарської діяльності підприємств за допомогою виявлення можливих джерел залучення фінансових ресурсів та визначення форм фінансування.

Аналіз обсягів та структури фінансового забезпечення власними коштами підприємств аграрної галузі показав, що власні кошти відіграють значну роль при формуванні фінансових ресурсів, але їх обсягу недостатньо для забезпечення повноцінного функціонування процесу виробництва. Доведено, що серед можливих видів фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Херсонської області провідне місце займає самофінансування, яке здійснюється за рахунок власних коштів

Розроблено сценарії фінансування на основі прогнозних показників, аналіз яких проведений за 6-ти факторним кореляційно-регресійним аналізом, що складається з усіх можливих джерел фінансового забезпечення та фінансового результату від операційної діяльності. Сформовану стратегію фінансового забезпечення виробництва агробізнесу було запроваджено у практичній діяльності підприємства №20. На даному підприємстві було обрано та реалізовано сценарій фінансування, який в подальшому дозволить удосконалити фінансову діяльність підприємства та підвищити рівень показників її ефективності.

Ключові слова: фінансування, стратегія фінансування, виробництво, агробізнес, принципи фінансування, операційна діяльність, джерела фінансування, форми фінансового забезпечення, інтегральний показник, фінансово-економічний стан, алгоритм фінансування, концепція формування регіональної стратегія фінансового забезпечення

SUMMARY

Kovaleva A.O. Formation and implementation of a regional strategy for financial support of production in agribusiness - Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a specialty 08.00.05 "Development of productive forces and regional economy". Kherson State Agrarian and Economic University. Kherson. 2021. -Odessa National Academy of Food Technologies. Odessa, 2021.

The dissertation theoretically substantiates and offers practical recommendations for the regional strategy of financial support of production in agribusiness. As a result of the conducted research the theoretical generalization of the basic concepts and definition of new directions of the decision of a problem of financing of manufacture of the agricultural enterprises is carried out. Conducting a thorough study allowed to draw conclusions of theoretical, methodological and practical significance, which expanded the theoretical basis of the process of formation and implementation of financial security strategy, deepened the conceptual definition of such concepts as "financing", "regional financial support", "strategy", "strategy financial security".

Theoretical bases of formation of regional strategy of financial maintenance of

production of agricultural enterprises are substantiated. The algorithm for developing a regional strategy for financial support of the enterprise's production should include: an introduction justifying the purpose and grounds for developing the document; analytical part - a detailed description of the geographical, historical, demographic, economic, social situation in the region, with analysis and assessment of the actual state of development of the region; reflection of the most general and long-lasting ideas about the further development of the region and the life of its population; characteristics of competitive advantages and limitations of perspective development of the region; strategic goals (directions) and action of plans with a detailed description of measures, deadlines, responsible executors, volumes and sources of funding, expected results; the project of financial maintenance is developed.

Methodological approaches to assessing the effectiveness of financial support of agricultural enterprises by determining the results of financial and economic activities of enterprises by identifying possible sources of financial resources and identifying forms of financing through methods (analysis of coefficients, definition of integrated indicators, analysis of interest rates, correlation-regression analysis), stages (analysis of the structure of sources of financial security, determining the share of own and borrowed funds, analysis of financial results of the enterprise). Due to which it is possible to increase the level of efficiency of the financial activity of the enterprise, to improve the indicators of production activity, to expand the volumes of production and promote its development, to improve the level of competitiveness and stability of the enterprise.

An integrated assessment of the financial and economic condition of agricultural enterprises in the Kherson region for the period 2014-2018, during which the financial and economic indicators are grouped according to their affiliation. Such indicators include the following groups: stability of the enterprise, business activity, liquidity and solvency, profitability, indicators for determining the level of bankruptcy and the level of development dynamics. The application of the integrated indicator of financial and economic condition of the enterprise is a generalizing indicator that characterizes the financial and economic activity of the business entity will allow to fully assess the financial condition of the enterprise and identify ways to improve its financial performance.

To identify and justify the priority areas of financial support of agricultural enterprises, an organizational and economic mechanism of influence on the formation of financial resources of agricultural enterprises was proposed, which can effectively optimize the management of financial resources of the business entity and further expand the potential financial capabilities of the enterprise. an algorithm for improving the process of financing the activities of agricultural enterprises has been developed, which offers options for resolving the issues of inconsistency of actual indicators of financial efficiency with their regulatory value. Systematization of the above allowed to identify the main priority areas of financial security, in particular: the use of algorithms to improve the process of attracting financial resources of agricultural enterprises; increase of own financial receipts by increase of profit of the enterprise, increase of economic efficiency of production, optimization of expenses; search for new possible external sources of financing through the attraction of new

investors using new non-traditional forms of financing; balancing financial flows by accelerating capital turnover; improvement of the system of settlements and payments through the implementation of factoring operations; granting price discounts under the condition of fast payment for sold products; use of forced debt collection and application of penalties; accumulation of funds through the creation of stocks and their monitoring; improvement of accounting work, application of various types of external and internal control; optimization of the use of financial resources through the integrated use of raw materials, aimed at increasing the range and volume of production; simplification of the mechanism for granting loans to small and medium-sized businesses and the introduction of differentiated loan rates; development of agricultural insurance.

Within the framework of the regional strategy of financial support of production in agribusiness, a scheme of the process of financial support of production of agribusiness enterprises has been developed, which is divided into three functional systems: formation, accumulation, use and management; the concept of a regional strategy for financial support of production, which aims to increase the level of production efficiency for agribusiness enterprises and promote the development of agricultural policy in the region.

Financing scenarios are developed on the basis of forecast indicators, the analysis of which is carried out on the basis of 6-factor correlation-regression analysis, which consists of all possible sources of financial security and financial result from operating activities. The formed strategy of financial support of agribusiness production was introduced in the practical activity of the enterprise number 20. The financing scenario was chosen and implemented at this enterprise, which will further improve the financial activity of the enterprise and increase the level of its efficiency indicators. It should be noted that the expected result is desirable for the selected enterprise: increasing the production of crop and livestock, improving its financial performance; achieve competitiveness and financial stability, expand new sources of funding and improve the controlling system and increase profits. Therefore, the choice of the scenario of financial security should be made by the agricultural enterprise in accordance with the set strategic goals, which in turn will improve the financial position of the economic entity and promote its development.

Key words: financing, financing strategy, production, agribusiness, principles of financing, operating activity, sources of financing, forms of financial provision, integrated indicator, financial and economic condition, financing algorithm, concept of formation of regional financial support strategy.